

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.8, april 2016

Indledningen er redigeret af Kim Steen Ravn

Tilsyn ved Klaus Nielsen

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktcommentarer, tekstredegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2026

Indledning til

“Om en Bogsamling for Sjællands Præster. Disse tilegnet”

ved Katrine Frøkjær Baunvig

Indhold

- 1 “Om en Bogsamling for Sjællands Præster”
- 2 Sammenbruddet 1810-1811
- 3 Adgang til litteratur
- 4 Præster og teologer
- 5 Anvendt litteratur

1 “Om en Bogsamling for Sjællands Præster”

Artiklen består af en række overvejelser over, hvilke kriterier, der bør ligge til grund for etableringen af en fælles bogsamling for præsterne på Sjælland. Den er blevet til i en periode, hvor Grundtvig indtog en konservativ position i synet på Bibelens afgørende status i den kristne kirke og den enkeltes trosliv. Det skinner tydeligt igennem i hans vurdering af den litteratur, der kandiderer til at optages i en sådan bogsamling. Den ni spalter lange tekst blev bragt i tidsskriftet *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn* den 5. oktober 1811 og er en reaktion på et forslag om etableringen af et systematisk bogindkøb i stiftsregi. Flemming Lundgreen-Nielsen foreslår, at dette tilsyneladende anonyme forslag er fremkommet under et landemøde for sjællandske præster afholdt i Roskilde den 2. oktober, hvor Grundtvig deltog og oplæste et foredrag om ‘de menneskelige videnskabers’ forhold til kristendommen under titlen “Et Par Ord om Geistlighedens Videnskabelighed eller om kristelig og præstelig Lærdom” (Lundgreen-Nielsen 1979, s. 476). Oplysningstidens videnskabelige underminering af det kristne trosindhold gennem bl.a. arkæologiske fund og historisk-kritiske studier er da også et underliggende tema i refleksionerne om sammensætningen af en eventuel bogsamling for præsterne. Denne erhvervsgruppe havde Grundtvig et lille halvt år forinden sluttet sig til, da han blev hjælpepræst for

sin far Johan Grundtvig, der var over 70 år og havde brug for assistance til at løse opgaverne i Udby.

2 Sammenbruddet 1810-1811

I over et år havde Grundtvig afvist sine forældres anmodninger om at flytte fra København tilbage til landsognet på Sydsjælland. Perioden fra 1810-1811 i Grundtvigs liv er blevet beskrevet og analyseret grundigt. Alt efter personligt og fagligt temperament er perioden blevet fremlagt af forskere som Grundtvigs første maniodepressive anfald (Helweg 1918) eller som en krise af stærke kristelige anfægtelser. Under alle omstændigheder er det sikkert, at Grundtvig, der efter en ansættelse som huslærer på godset Egeløkke på Langeland, var ved at finde fodfæste som skribent i København. Han havde succes med en række udgivelser om nordisk mytologi og var i det hele taget ikke stærkt optaget af kristne trosspørgsmål. Det ændrede sig imidlertid i 1810-1811, der efterfølgende i Grundtvigs egne tilbageblik og i forskeres vurderinger fortætter sig til en omvendelsesberetning: Grundtvig fandt en gammeldags trosform kendetegnet ved kristelig "Enfoldighed og Ædruhed" (sp. 1270), og lagde hermed afstand til de komplekse filosofiske og romantiske tankestrømninger, der tidligere havde optaget ham. Det fremgår bl.a. af den marginale placering forfattere som fx Kant, Fichte og Schelling tildeles i bogsamlingen.

Grundtvig forlader i 1820'erne den opfattelse, at Bibelen er fundamentet for den kristne kirke. Han gør den mageløse opdagelse, at der var kristne til før Bibelen, og at menigheden og den rituelle praksis er historisk mere betydningsfulde.

3 Adgang til litteratur

"Om en Bogsamling for Sjællands Præster" er blevet til i en tid før de institutionaliserede folke- og sognebiblioteker, der først kom på den danske finanslov i 1882-1883 med Komiteen for Uddeling af Boggaver, der herefter årligt fordelte 3.000 kr. til vedligeholdelsen af medlems- og kontingentbaserede bogsamlinger (Steenberg 1910, s. 32-35). Først på den anden side af år 1900 bliver folkebibliotekerne etableret i den form, hvori de kendes i dag. I 1811 var kollektive bogsamlingsinitiativer som det skitseret i Grundtvigs artikel med andre ord en almindelig foranstaltning i visse befolkningslag. Blandt universitets- eller seminarieuddannede, som erhvervsmæssigt var afhængige af adgang til litteratur, kunne kollektive initiativer gøre dem i stand til at oppebære en samlig af det ønskede omfang. Foreninger med det formål at dele abonnementsudgifterne på diverse tidsskrifter var tilsvarende almindelige. Grundtvig var fx medlem af Det litterære Selskab fra 1808-1810 (Lundgreen-Nielsen 1982, s. 69).

4 Præster og teologer

Igennem Grundtvigs opfordringer og anvisninger til oprettelsen af en stiftsbogsamling løber en understrøm af konflikt mellem to erhvervsklasser; præster og teologer. Grundtvig opfatter præsterne som brobyggere mellem læg og lærd, mellem befolkningen og universitetet og kan derfor kalde denne gruppe for "Videnskabens Mund" (sp. 1263), dvs. universitetsteologernes formidlere. Men deres

studier er blevet for komplicerede, indbyrdes modstridende og ganske enkelt for mange. Det smitter af på budskabet, som er rundtosset og usammenhængende: universitetsfolkene har stablet et babelstårn af bøger, og Gud har derfor “forvirret Tungemaalene” (sp. 1264). Dette tema står stærkt i forfatterskabet fra fx dimisprædikenen *Hvi er Herrens Ord forsvundet af hans Hus?* fra 1810 til *Kirkens Gienmæle* fra 1825 (Baunvig 2013, s. 40-95).

5 Anvendt litteratur

- Baunvig, Katrine Frøkjær (2013) *Forsamlingen først. N.F.S. Grundtvigs og Émile Durkheims syn på fællesskab*, ph.d.-afhandling. Aarhus Universitet.
- Helweg, Hjalmar (1918) *Grundtvigs Sindssygdom*. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1980) *Det handlende ord. N.F.S. Grundtvigs digtning, litteraturkritik og poetik 1798-1819*. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1982) “Grundtvig og Det litterære Selskab 1805-1822” i *Grundtvig Studier*, s. 63-73. København.
- Steenberg, Andreas Schack (1910) “Statens Bogsamlingkomité” i *Bogsamlingsbladet*, 5. årg. København.